
UDC 378.012:001.8

DOI 10.35433/pedagogy.4(123).2025.2

METHODOLOGICAL ACCEPTUATION FRAMEWORK OF LEADING APPROACHES IN CONTEMPORARY SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL RESEARCH

S. L. Yatsenko*

The article provides a comprehensive analysis of the phenomenon of acceptuation of methodological approaches in contemporary scientific and pedagogical research. The contributions of domestic and foreign scholars to elucidating the key pathways for the acceptuation of leading methodological approaches in modern scientific studies are examined.

An analysis of contemporary scientific and pedagogical research reveals that the efforts of early-career researchers to construct a unified research strategy through the systematic integration of methodological approaches within a single dissertation project remain insufficient, often resulting in their fragmentation. The phenomenon of acceptuation is theoretically substantiated as a mechanism for the selection, coordination, and integration of leading methodological approaches in modern scientific and pedagogical research, as well as for identifying prospects for acceptuation as a component of the formation of a researcher's methodological culture.

The essence of priority directions for the development of the methodological culture of the teacher-researcher is highlighted, and the interrelationships among leading scientific approaches implemented in contemporary research are outlined. It is demonstrated that acceptuation, considered as a scientific and methodological category, ensures the integration of different paradigms, contributes to the formation of a holistic research strategy, and functions not only as a methodological tool but also as a worldview guideline for research. The essence of the acceptuation of axiological, competence-based, personality-oriented, systemic, and synergistic approaches is defined. The main directions of acceptuation of leading methodological approaches and the risks that may arise in the process of its implementation within a specific scientific and pedagogical study are characterized. The article outlines ways of systematically conceptualizing the process of acceptuation of leading methodological approaches in contemporary scientific and pedagogical research, with the possibility of applying its key provisions in the preparation of a dissertation.

Keywords: *acceptuation, methodological approaches, scientific-pedagogical research, methodological culture.*

---

* Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Docent
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
sl.yatsenko.gdu@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9646-8841

АКЦЕПТУАЦІЯ ПРОВІДНИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ У СУЧАСНОМУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

С. А. Яценко

У статті здійснено комплексний аналіз феномену акцептуації методологічних підходів у сучасних науково-педагогічних дослідженнях. Проаналізовано внесок вітчизняних та зарубіжних учених у висвітленні провідних шляхів акцептуації провідних методологічних підходів у сучасних наукових дослідженнях.

У результаті аналізу сучасних науково-педагогічних досліджень з'ясовано, що недостатніми є спроби молодих учених щодо вибудовування єдиної дослідницької стратегії шляхом їх системної інтеграції в межах конкретної дисертаційної роботи, попередження певної їх фрагментації. Теоретично обґрунтовано феномен акцептуації як механізм вибору, узгодження й інтеграції провідних методологічних підходів у сучасному науково-педагогічному дослідженні, а також у визначенні перспектив акцептуації як складової формування методологічної культури дослідника.

Висвітлено сутність пріоритетних напрямів розвитку методологічної культури педагога-дослідника та окреслено взаємозв'язок між провідними науковими підходами, що реалізуються в сучасних наукових розвідках. Доведено, що акцептуація, яка розглядається як науково-методологічна категорія, забезпечує інтеграцію різних парадигм, сприяє формуванню цілісної дослідницької стратегії, є не тільки методологічним інструментом, але й світоглядним орієнтиром дослідження. Визначено сутність акцептуації аксіологічного, компетенційного, особистісно орієнтованого, системного, синергетичного підходів. Схарактеризовано основні напрями акцептуації провідних методологічних підходів та ризики, які можуть виникати у процесі її реалізації в межах конкретного науково-педагогічного дослідження. Окреслено шляхи системного осмислення процесу акцептуації провідних методологічних підходів у сучасному науково-педагогічному дослідженні з можливістю використання основних її положень у процесі підготовки дисертаційної роботи.

Ключові слова: акцептуація, методологічні підходи, науково-педагогічне дослідження, методологічна культура.

Introduction of the issue. The current stage of development of pedagogical science and practice is characterized by diversity and multidirectionality of scientific research, which is increasingly based on the principles of interdisciplinarity, integration of approaches and methods, and orientation toward the individual as a subject of the educational process and the highest social value. In general, this concerns the complication of the subject field of contemporary scientific inquiry, which determines the urgent need to clarify and coordinate scientific approaches in accordance with their relevance to the theoretical and methodological foundations of a particular study.

This necessitates addressing the process of identifying, selecting, coordinating, and integrating leading methodological approaches that serve as "framework" guidelines for the researcher and define the essence of the concept of *acceptuation*.

Proceeding from the understanding that the methodology of pedagogy cannot

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку педагогічної науки і практики характеризується різноманітністю та багатовекторністю наукових досліджень, які дедалі частіше ґрунтуються на принципах міждисциплінарності, інтеграції підходів і методів, орієнтації на людину-суб'єкта освітнього процесу як найвищу суспільну цінність. Йдеться загалом про ускладнення предметного поля сучасних наукових розвідок, що детермінує нагальну потребу в уточненні та узгодженні наукових підходів на принципах їх релевантності теоретико-методологічних засадам конкретного дослідження. Зазначене зумовлює звернення до процесу визначення, виокремлення, узгодження та інтеграції провідних методологічних підходів, які слугують в якості "рамкових" орієнтирів для дослідника і окреслюють сутність поняття "акцептуація".

Виходячи з міркувань, що методологія педагогіки не може залишатися у стані статичності з огляду на системні процеси

remain static in view of the systemic transformation of social institutions and educational practice under today's complex conditions, the need for its renewal, acquisition of new forms, and the search for innovative paths of scientific inquiry becomes especially relevant [7: 15]. Thus, the problem of acceptation of methodological approaches is defined as one of the conceptually significant issues for shaping the scientific paradigm of contemporary scientific and pedagogical research.

Current state of the issue. A significant contribution to the development of the problem of acceptation of scientific approaches, principles, and methods – reflecting a tendency toward active comprehension of the role of methodology in pedagogical research – has been made by N. Volkova [13], O. Dubaseniuk [4], S. Sysoieva, T. Krystopchuk [12], M. Fitsula [5], V. Sheiko, N. Kushnarenko [11], Ye. Khrykov, O. Adamenko, V. Kurylo, and others [9]. Foreign scholars such as K. Christian [3], J. Hiebert, J. Cai, S. Hwang [6], K. Williamson, and G. Johanson [15] examine promising ways of implementing research projects, research methodology, organization and conduct of scientific studies, and the specifics of applying research methods within modern scientific paradigms.

Defining a scientific approach as the theoretical or logical basis for considering or designing the object under study – a set of methods and techniques for carrying out activities based on a particular idea or principle – O. Dubaseniuk emphasizes the importance of selecting an approach from a certain position regarding any problem or phenomenon. We agree with the scholar's assertion that "the complexity and multidimensionality of pedagogical practice and the level of development of the theory and methodology of professional education allow researchers to turn to a variety of approaches, both well-established and widely tested, as well as modern scientific approaches" [4: 65].

трансформації соціальних інститутів та освітньої практики в складних умовах сьогодення, актуальною є потреба в її оновленні, набутті нових форм, пошуку інноваційних шляхів наукових пошуків [7: 15]. Отже, проблема акцептуації методологічних підходів визначається як одна з концептуально важливих для формування наукової парадигми сучасних науково-педагогічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку проблеми акцептуації наукових підходів, принципів та методів, що засвідчує тенденцію до активного осмислення ролі методології в педагогічних дослідженнях, здійснили Н. Волкова [13], О. Дубасенюк [4], С. Сисоєва, Т. Кристопчук [12], М. Фіцула [5], В. Шейко, Н. Кушнарєнко [11], Є. Хриков, О. Адаменко, В. Курило та ін. [9]. Зарубіжні вчені К. Крістіан (K. Christian) [3], Дж. Гіберт (J. Hiebert), Дж. Цай (J. Cai), С. Хванг (S. Hwang) [6], К. Вільямсон (K. Williamson), Г. Йохансон (G. Johanson) [15] розглядають перспективні шляхи реалізації дослідницьких проєктів, методологію, організацію та проведення наукових досліджень, особливості застосування методів досліджень у сучасних наукових парадигмах.

Визначаючи науковий підхід як теоретичне або логічне підґрунтя розгляду або проєктування досліджуваного об'єкта, сукупність способів і прийомів здійснення діяльності на основі будь-якої ідеї або принципу, О. Дубасенюк стверджує про важливу роль його вибору з певної позиції стосовно будь-якої проблеми, явища. Погоджуємося з міркуваннями вченої, що "складність, багатомірність педагогічної практики і рівень розвитку теорії і методики професійної освіти дозволяє науковцям звертатися до різноманітних підходів, як до таких, що вже утвердилися, пройшли широку апробацію, так і до сучасних наукових підходів" [4: 65].

У сучасній педагогічній науці методологічний підхід тлумачиться також як сукупність ідей, що визначають загальну наукову світоглядну позицію вченого, принципи, що визначають основу стратегії дослідницької діяльності, а також способи, прийоми, процедури, які

In contemporary pedagogical science, a methodological approach is also interpreted as a set of ideas that determine the general scientific worldview position of the researcher, the principles underlying the research strategy, as well as the methods, techniques, and procedures that ensure the implementation of the chosen strategy in practical activity [2: 36].

N. Volkova focuses on the necessity of integrative combination of empirical and theoretical methods in pedagogy, which ensures methodological consistency and effectiveness of scientific inquiry within the chosen scientific approach [13: 27].

L. Kovalchuk conducts a component-wise analysis of the implementation of systemic-synergetic, personality-oriented, activity-based, culturological, competence-based, and anthropological approaches in scientific and pedagogical research, emphasizing their essence and the basic requirements for their application in a specific study [8: 15-21].

M. Fitsula emphasizes the importance of maintaining a certain hierarchy of methodological levels in scientific and pedagogical research, within which the philosophical level serves as the substantive basis of any methodological knowledge, defining worldview approaches to cognition and transformation of reality [5: 30].

V. Sheiko and N. Kushnarenko stress the particular importance of achieving a high level of methodological reflection by the researcher in organizing scientific activity and ensuring the effectiveness of its results in the context of axiological comprehension (material and spiritual values), as well as the production of specific values (cultural, educational, pedagogical, professional, etc.) [11: 71].

O. Bashkir identifies methodological research culture as a personal phenomenon and a leading factor in research effectiveness under conditions of fundamentalization and universalization of higher education, emphasizing that a researcher must not only possess methods but also be able to critically correlate them [2].

забезпечують реалізацію обраної стратегії в практичній діяльності [2: 36].

Так, Н. Волкова зосереджує увагу на необхідності інтегративного поєднання емпіричних і теоретичних методів в педагогіці, що забезпечує відповідність методологічних засад та забезпечує ефективність наукового пошуку у межах вибраного наукового підходу [13: 27].

Л. Ковальчук здійснює поаспектний аналіз упродовження системного синергетичного, особистісного, діяльнісного, культурологічного, компетентнісного, антропологічного підходів у науково-педагогічних дослідженнях, акцентуючи увагу на їх сутності й основних вимогах до реалізації в конкретному науково-педагогічному дослідженні підходу [8: 15-21].

Про важливість дотримання певної супідрядності рівнів методології в науково-педагогічних дослідженнях, у межах якої філософський рівень є змістовою основою будь-якого методологічного знання, що визначає світоглядні підходи до процесу пізнання та перетворення дійсності, зазначає М. Фіцула [5: 30].

На особливій значущості досягнення високого рівня методологічної рефлексії дослідника в процесі організації наукової діяльності та забезпечення ефективності її результатів у контексті їх аксіологічного осмислення (матеріальні та духовні цінності), а також продукування власних специфічних цінностей (культурні, освітні, педагогічні, професійні тощо) наголошують В. Шейко та Н. Кушнарєнко [11: 71].

Провідним чинником результативності досліджень О. Башкір визначає методологічну науково-дослідницьку культуру як особистісний феномен в умовах фундаментації та універсаїзації вищої освіти та підкреслює, що дослідник має не лише володіти методами, а й уміти їх критично співвідносити [2].

До проблеми усвідомленого вибору шляхів реалізації науково-педагогічного дослідження у межах відповідних методологічних підходів зверталися такі вітчизняні науковці, як І. Аносов, М. Елькін, М. Головка, А. Коробченко та ін. [1: 10].

The issue of conscious selection of ways to implement scientific and pedagogical research within appropriate methodological approaches has been addressed by such Ukrainian scholars as I. Anosov, M. Elkin, M. Holovkova, and A. Korobchenko, among others [1: 10].

A brief review of contemporary Ukrainian studies in the context of the outlined problem allows us to assert the relevance of acceptation as a mechanism for coordinating methodological approaches, which determines the need to examine it within this article.

Outline of unresolved issues brought up in the article. Analysis of research results concerning the conscious and balanced choice of methodological approaches allows identifying several "problem fields" that require further clarification. First of all, this concerns a certain fragmentation in the consideration of the phenomenon of acceptation. Analysis of dissertations in general pedagogy, history of pedagogy, and theory and methodology of professional education shows that most researchers focus on individual methodological approaches (e.g., systemic, activity-based, competence-based, axiological, personality-oriented) and attempt to explain their significance within the studied problem. However, insufficient attention is paid to building a unified research strategy through their systemic integration within a specific scientific and pedagogical study, thus preventing fragmentation.

Moreover, contemporary scientific and pedagogical research increasingly employs achievements from philosophy, psychology, sociology, cultural studies, etc., which requires an interdisciplinary analysis of the problem under study. In this regard, it is important not only to combine methodological approaches but also to ensure their conscious acceptation, which should substantiate the methodological foundations of the research.

Another unresolved issue is the correlation between classical and modern methodological paradigms as guidelines for contemporary scientific and pedagogical research. Traditional research concepts

Короткий огляд досліджень сучасних вітчизняних науковців у контексті окресленої проблеми дозволяє стверджувати про актуальність акцептуації як механізму узгодження методологічних підходів, що зумовлює необхідність його розгляду в межах цієї статті.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття.

Аналіз результатів досліджень в аспекті усвідомленого та виваженого вибору методологічних підходів дозволяє виокремити кілька "проблемних полів", які вимагають подальшого висвітлення та розробки. До таких віднесемо, передусім, певну фрагментарність у розгляді феномену акцептуації. Так, аналіз дисертаційних робіт з загальної педагогіки та історії педагогіки, а такої теорії і методики професійної освіти дозволяє стверджувати, що переважна більшість дослідників зосереджуються на аналізі окремих методологічних підходів (наприклад, системного, діяльнісного, компетентнісного, аксіологічного, особистісно орієнтованого тощо), намагаються пояснити їх значення в контексті досліджуваної проблеми. Проте недостатніми, на нашу думку, є спроби вибудовування єдиної дослідницької стратегії шляхом їх системної інтеграції в межах конкретного науково-педагогічного дослідження, попередження певної їх фрагментації в дисертаційній роботі. Зазначимо також, що в сучасних науково-педагогічних дослідженнях все частіше використовуються здобутки філософії, психології, соціології, культурології тощо, що вимагає міждисциплінарного аналізу досліджуваної науковцем проблеми. Важливим у зазначеному аспекті є не лише поєднання методологічних підходів, а й їх усвідомлена акцептуація, що має слугувати обґрунтуванню методологічних засад дослідження.

Окрім того, не вирішеною залишається проблема співвідношення класичних і новітніх методологічних парадигм як орієнтирів сучасного науково-педагогічного дослідження. Традиційні дослідницькі концепції характеризуються евристичною цінністю, аде вимагають

possess heuristic value but require coordination with challenges such as digitalization of education, strengthening axiological aspects, comparative analysis with national experience, formation of global competencies, and development of critical thinking among participants in the educational process.

Thus, the article aims to outline ways of systemic comprehension of the process of acceptation of leading methodological approaches in contemporary scientific and pedagogical research, with the possibility of applying its main provisions in dissertation preparation.

Aim of the research is to theoretically substantiate the phenomenon of acceptation as a mechanism for selecting, coordinating, and integrating leading methodological approaches in contemporary scientific and pedagogical research, as well as to determine the prospects of acceptation as a component of forming the researcher's methodological culture.

Results and discussion. Let us consider the concept of acceptation in the scientific and pedagogical context. This term is used in contemporary scientific discourse to denote the process of conscious selection, acceptance, and coordination of theoretical and methodological approaches that form the basis of research. Unlike the routine use of methodological approaches and research methods, acceptation presupposes critical reflection and integration of different paradigms. From this perspective, acceptation can be viewed as a kind of "methodological framework" that enables the researcher, for example, to combine humanistic, axiological, personality-oriented, systemic, and competence-based principles within a unified scientific field. Let us examine examples of acceptation of methodological approaches commonly implemented in contemporary scientific and pedagogical research. The axiological approach is based on the recognition of values as the foundation of education, learning, and personal development. It focuses on spiritual and moral foundations of education and the formation of students' worldview orientations. N. Volkova traces the relationship between the axiological

узгодження, наприклад, з викликами цифровізації освіти, необхідністю посиленням аксіологічних аспектів, проведення порівняльного аналізу з вітчизняним досвідом, формування глобальних компетентностей, забезпечення розвитку критичного мислення суб'єктів освітнього процесу тощо.

Таким чином, стаття покликана окреслити шляхи системного осмислення процесу акцептації провідних методологічних підходів у сучасному науково-педагогічному дослідженні з можливістю використання основних її положень у процесі підготовки дисертаційної роботи.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні феномену акцептації як механізму вибору, узгодження й інтеграції провідних методологічних підходів у сучасному науково-педагогічному дослідженні, а також у визначенні перспектив акцептації як складової формування методологічної культури дослідника.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо поняття "акцептація" в науково-педагогічному контексті. Цей термін використовується у сучасному науковому дискурсі для позначення процесу усвідомленого відбору, прийняття та узгодження теоретико-методологічних підходів, які формують основу дослідження. На відміну від звичайного використання методологічних підходів і методів дослідження акцептація передбачає критичну рефлексію та інтеграцію різних парадигм. З огляду на це, акцептація може розглядатися як своєрідна "методологічна рамка", яка дозволяє досліднику, наприклад, поєднати гуманістичні, аксіологічні, особистісно орієнтовані, системні та компетентнісні засади в єдиному науковому полі.

Розглянемо приклади акцептації методологічних підходів, які часто реалізуються у сучасних науково-педагогічних дослідженнях. Так, аксіологічний підхід ґрунтується на визнанні цінностей як основи виховання, навчання і розвитку особистості. Він акцентує увагу на духовно-моральних засадах освіти, формуванні світоглядних орієнтирів учнів. Н. Волкова простежує

dimension of pedagogical research and its humanistic orientation [13: 63].

Acceptuation of the personality-oriented approach occurs through recognition of the learner's individuality, unique subjective experience, natural potential, and needs. In scientific and pedagogical research, this approach is implemented by orienting methodology toward identifying conditions for forming student subjectivity and designing educational environments that correspond to individual developmental trajectories [16].

Considering the competence-based approach as one of the leading approaches in contemporary pedagogy, its acceptuation is associated with focusing on the formation of key competencies (communicative, social, digital, civic, etc.). Given its integrative nature, this necessitates modeling appropriate research procedures [8: 157].

One of the most frequently implemented approaches in scientific and pedagogical research is the systemic approach, which considers pedagogical phenomena and processes as holistic structures composed of interrelated elements. In the context of acceptuation, it performs an integrative function: it allows combining different approaches within a single research logic, ensures universality of scientific inquiry, and creates a foundation for comprehensive and interdisciplinary studies [11: 144].

The synergetic approach in pedagogy focuses on studying self-organization and self-renewal of educational systems. It makes it possible to identify mechanisms of emergence of new qualities in the educational process. Acceptuation of this approach implies incorporating ideas of nonlinearity, openness, and variability of development into research methodology [14].

A generalized view of acceptuation of leading scientific approaches in contemporary scientific and pedagogical research is presented in table 1.

взаємозв'язок між аксіологічним виміром педагогічного дослідження та його гуманістичною спрямованістю [13: 63].

Акцептуація *особистісно орієнтованого* підходу здійснюється в площині визнання індивідуальності учня, його унікального суб'єктного досвіду, природного потенціалу та потреб. У науково-педагогічному дослідженні акцептуація цього підходу реалізовується шляхом забезпечення спрямованості методології на розкриття умов формування суб'єктності школяра, а також побудову моделей освітнього середовища, що відповідає індивідуальній траєкторії його розвитку [16].

Розглядаючи *компетентнісний* підхід як один із провідних у сучасній педагогічній науці, пов'язуємо його акцептуацію із спрямуванням дослідника на вивчення процесів формування ключових компетентностей (комунікативної, соціальної, цифрової, громадянської тощо). З огляду на інтегративний характер цього підходу йдеться про необхідність моделювання відповідних дослідницьких процедур [8: 157].

Одним із часто реалізованих у межах науково-педагогічних досліджень є *системний* підхід, що передбачає розгляд педагогічних явищ і процесів як цілісних структур, що складаються з взаємопов'язаних елементів. У контексті акцептуації він виконує інтегративну функцію, а саме: дозволяє поєднувати різні підходи в межах єдиної дослідницької логіки; забезпечує універсальність наукового пошуку; створює підґрунтя для комплексних та міждисциплінарних досліджень [11: 144].

Синергетичний підхід у педагогіці спрямований на дослідження самоорганізації та самооновлення освітніх систем. Він дозволяє виявити механізми виникнення нових якостей у навчально-виховному процесі. Акцептуація цього підходу означає включення у методологію дослідження ідей нелінійності, відкритості та варіативності розвитку [14].

Узагальнене бачення акцептуації провідних наукових підходів у сучасних науково-педагогічних дослідженнях представлено в табл. 1.

Table 1

Acceptuation of Leading Methodological Approaches in Contemporary Scientific and Pedagogical Research

Methodological Approach	Essential Characteristics	Key Research Focus	Application Potential
Systemic	Considers pedagogical phenomena as holistic, hierarchically organized systems	Identification of structure, functions, and interconnections	Modeling educational systems, programs, processes
Activity-based	Interprets personality development through productive activity	Analysis of activity types and conditions	Substantiation of effective teaching and learning methods
Competence-based	Focuses on integrated educational outcomes	Identification and assessment of competencies	Development of assessment criteria, standards, programs
Axiological	Emphasizes values as the core meaning of education	Analysis of value orientations and ideals	Formation of value-semantic components of education
Culturological	Views education as a sociocultural phenomenon	Analysis through cultural traditions and norms	Integration of national and global cultural experience
Personality-oriented	Recognizes individuality and subjectivity	Consideration of individual needs and potential	Design of individual educational trajectories
Interdisciplinary	Integrates approaches from different sciences	Use of methods from related disciplines	Comprehensive study of complex pedagogical phenomena

Analysis of individual methodological approaches shows that their acceptuation implies not isolated or fragmented use, but conscious selection and combination in accordance with research goals, objectives, object, and subject, ensuring methodological integrity, scientific novelty, and theoretical significance.

Each of the approaches emphasizes a separate dimension of pedagogical reality (structural-systemic, personal, activity, value, cultural or interdisciplinary), at the same time, without exhausting its multidimensional essence. A complex combination of methodological approaches provides a holistic vision of the object of research, deepens the interpretation of pedagogical phenomena and processes, and strengthens the evidence base of scientific conclusions. In this context,

Аналіз окремих методологічних підходів засвідчив, що їх акцептуція як своєрідний механізм наукового пошуку передбачає не ізольоване або фрагментарне використання, а свідомий вибір та поєднання відповідно до мети і завдань, об'єкта і предмета дослідження, що забезпечує його методологічну цілісність, наукову новизну та теоретичну значущість. Кожен із підходів акцентує окремий вимір педагогічної реальності (структурно-системний, особистісний, діяльнісний, ціннісний, культурний або міждисциплінарний), водночас, не вичерпуючи її багатовимірної сутності. Комплексне поєднання методологічних підходів забезпечує цілісне бачення об'єкта дослідження, поглиблює інтерпретацію педагогічних явищ і процесів, підсилює доказовість наукових

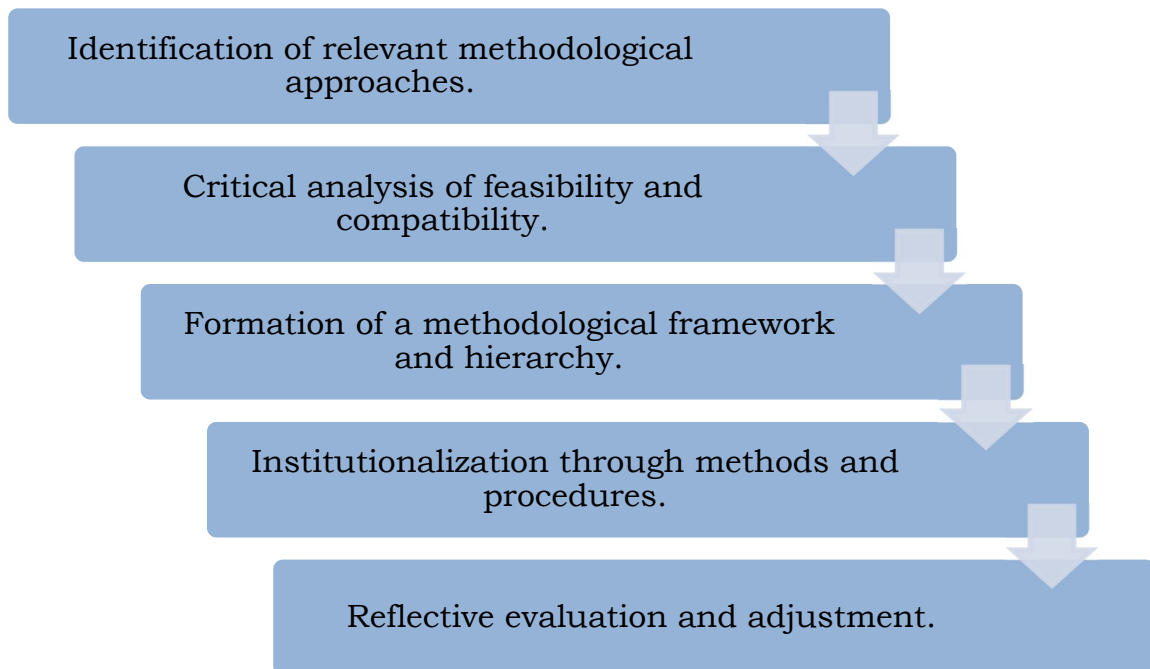
culturological and axiological approaches acquire special significance, the implementation of which allows us to consider the educational process in the plane of the formation of value orientations, national identity and socio-cultural experience.

Acceptation thus appears not as a formal list of approaches but as a methodological strategy aimed at achieving scientific novelty, logical coherence, and practical significance of pedagogical research.

The acceptation model can be presented as a staged process (Fig. 1). These stages include:

висновків. У цьому контексті особливої значущості набуває культурологічний та аксіологічний підходи, реалізація яких дозволяє розглядати освітній процес у площині формування ціннісних орієнтацій, національної ідентичності та соціокультурного досвіду. Таким чином, акцептуація методологічних підходів постає не як формальний перелік, а як методологічна стратегія, спрямована на досягнення наукової новизни, логічної цілісності та практичної значущості педагогічного дослідження.

Модель акцептуації можна представити як поетапний процес, що передбачає наступні кроки (рис. 1).

Fig. 1. Main Stages of Acceptation of Methodological Approaches

Let us consider the essence of each stage. Thus, the identification of methodological approaches involves the researcher's determination of key paradigms relevant to the topic of his research.

At the stage of critical analysis of the feasibility and compatibility of scientific approaches, the possibility of their integration within the framework of current scientific exploration is investigated and substantiated with a clear definition of points of contact and internalization.

The formation of a methodological framework is determined by establishing

Розглянемо сутність кожного етапу. Отже, ідентифікація методологічних підходів передбачає визначення дослідником ключових парадигми, релевантних темі його дослідження.

На етапі критичного аналізу доцільності та сумісності наукових підходів досліджується та обґрунтовується можливість їх інтеграції в межах актуальної наукової розвідки з чітким визначенням точок дотику та інтеріоризації.

Формування методологічної рамки визначається встановленням ієрархії підходів (системоутворювальні, базові, допоміжні, додаткові).

Іституціоналізація у дослідженні передбачає конкретизацію обраних

a hierarchy of approaches (system-forming, basic, auxiliary, additional).

Institutionalization in research involves specifying the selected approaches in the form of methods, procedures and methods of interpreting results.

At the stage of reflective evaluation, the researcher checks the effectiveness of the applied acceptance model and adjusts it if necessary)

Such an approach avoids methodological eclecticism while ensuring research flexibility.

Let us give examples of the practical application of acceptance in modern pedagogical research.

In dissertations aimed at the formation of civic competencies, axiological and competency approaches are often combined. Axiological provides a value basis (respect for human rights, democratic guidelines), while competency determines practical mechanisms for acquiring knowledge, forming skills and abilities. Acceptance of these approaches allows you to create a holistic model for the formation of civic culture of schoolchildren.

In modern research on the digitalization of education, the integration of systemic, synergistic and competency approaches can be traced. The systemic approach allows you to consider digital educational environments as complex structures; synergistic – explains their dynamics and ability to self-organize; competency – focuses on the formation of digital literacy. Acceptance of these approaches provides a full analysis of educational digitalization.

In research in the direction of military-patriotic education, axiological, personality-oriented and systemic approaches are integrated. The first defines the value basis (patriotism, civic consciousness), the second takes into account the individual characteristics of students, the third allows building effective educational programs. Acceptance in this case becomes a factor in the harmonious coordination of social and personal goals.

підходів у вигляді методів, процедур і способів інтерпретації результатів.

На етапі рефлексивної оцінки дослідник перевіряє ефективність застосованої моделі акцептуації та коригує її за потреби)

Такий підхід до акцептуації дозволяє уникнути методологічного еклектизму й водночас забезпечує гнучкість дослідження.

Наведемо приклади практичного застосування акцептуації у сучасних педагогічних дослідженнях.

У дисертаційних роботах, спрямованих на формування громадянських компетентностей, часто поєднуються аксіологічний і компетентнісний підходи. Аксіологічний забезпечує ціннісне підґрунтя (повага до прав людини, демократичні орієнтири), тоді як компетентнісний визначає практичні механізми набуття знань, формування вмінь і навичок. Акцептуація цих підходів дозволяє створити цілісну модель формування громадянської культури школярів.

У сучасних розвідках з цифровізації освіти простежується інтеграція системного, синергетичного та компетентнісного підходів. Системний підхід дозволяє розглядати цифрові освітні середовища як складні структури; синергетичний – пояснює їхню динаміку та здатність до самоорганізації; компетентнісний – фокусується на формуванні цифрової грамотності. Акцептуація зазначених підходів забезпечує повноцінний аналіз освітньої цифровізації.

У дослідженнях напряму військово-патріотичного виховання інтегруються аксіологічний, особистісно орієнтований і системний підходи. Перший визначає ціннісну основу (патріотизм, громадянська свідомість), другий ураховує індивідуальні особливості учнів, третій – дозволяє вибудувати ефективні виховні програми. Акцептуація у цьому випадку стає чинником гармонійного узгодження суспільних й особистісних цілей.

У практиці сучасних науково-педагогічних досліджень акцептуація виявляється, наприклад, у напрямках:

- розробки авторських програм виховання (поєднання культурологічного й аксіологічного підходів);

In the practice of modern scientific and pedagogical research, acceptance is manifested, for example, in the following areas:

- development of author's educational programs (combination of cultural and axiological approaches);
- creation of new educational standards, where competency and activity approaches are integrated;
- educational projects of a patriotic orientation, based on the synthesis of systemic and axiological approaches, etc.

For example, a study of the formation of value orientations in out-of-school educational institutions of a military-patriotic orientation demonstrates how acceptance allows for the simultaneous consideration of individual and social needs.

The influence of acceptance on the formation of the methodological culture of the researcher is unconditional, which is determined by his ability to consciously build his own research activity, guided by a system of worldview and methodological guidelines. Acceptance of methodological approaches directly affects this process, as it ensures:

- formation of the ability to analyze and integrate different paradigms;
- development of critical thinking regarding methodological principles;
- avoidance of dogmatism and methodological limitations;
- balance between tradition and innovation [2].

It is also worth noting that acceptance as a methodological tool has not only advantages, but is accompanied by certain risks, which include:

- risk of methodological eclecticism (when the combination of different approaches occurs without proper justification; there is fragmentation of their use, which leads to the loss of logical integrity);
- risk of reductionism (in a situation of excessive simplification of complex educational phenomena for the sake of their formal integration);
- the risk of excessive abstraction (when the methodological "framework" is

- створенні нових освітніх стандартів, де інтегруються компетентнісний і діяльнісний підходи;

- виховних проєктах патріотичного спрямування, що базуються на синтезі системного й аксіологічного підходів тощо.

Наприклад, дослідження формування ціннісних орієнтацій у закладах позашкільної освіти військово-патріотичного спрямування демонструє, як акцептуація дозволяє одночасно врахувати індивідуальні та суспільні потреби.

Безумовним є вплив акцептуації на формування методологічної культури дослідника, яка визначається через його здатність усвідомлено вибудувувати власну дослідницьку діяльність, керуючись системою світоглядних і методологічних орієнтирів. Акцептуація методологічних підходів безпосередньо впливає на цей процес, оскільки забезпечує:

- формування вміння аналізувати та інтегрувати різні парадигми;
- розвиток критичного мислення щодо методологічних засад;
- уникненню догматизму та методологічної обмеженості;
- баланс між традицією і новаторством [2].

Варто також зазначити, що акцептуація як методологічний інструмент має не лише переваги, але супроводжується певними ризиками, до яких віднесемо:

- ризик методологічної еkleктики (коли поєднання різних підходів відбувається без належного обґрунтування; спостерігається фрагментарність їх використання, що веде до втрати логічної цілісності);
- ризик редукаціонізму (в ситуації надмірного спрощення складних освітніх явищ задля їх формальної інтеграції);
- ризик надмірної абстракції (коли методологічна "рамка" відірвана від практичних освітніх реалій).

Зазначене підтверджує думку видатного українського філософа та педагога І. Зязюна: "Методологія має служити практиці, а не перетворюватися на самоціль" [17: 219].

Висновки та перспективи досліджень. Проведене дослідження дозволило з'ясувати, що акцептуація провідних методологічних підходів у

detached from practical educational realities).

The above confirms the opinion of the prominent Ukrainian philosopher and teacher I. Zyazyun: "Methodology should serve practice, and not turn into an end in itself" [17: 219].

Conclusions and research perspectives.

The study demonstrates that acceptance of leading methodological approaches in contemporary scientific and pedagogical research is a necessary condition for both in-depth theoretical analysis and practical implementation of educational innovations.

Key conclusions include:

1. Acceptation is not a mechanical combination but a synergistic integration of approaches.

2. Leading approaches include systemic, activity-based, synergetic, axiological, culturological, and personality-oriented.

3. Methodological integration enables a fuller reflection of educational reality.

4. Acceptation promotes interdisciplinary research and new educational models.

5. It significantly influences the formation of the researcher's methodological culture.

6. Risks of eclecticism, reductionism, and excessive abstraction require a clear application algorithm.

Promising areas of acceptance research, in our opinion, are:

- development of a typology of acceptance models depending on the goals and objectives of scientific and pedagogical research;

- creation of methodological tools for implementing acceptance (algorithms, diagnostic tools for assessing the methodological compatibility of scientific approaches, etc.);

- interdisciplinary analysis of acceptance taking into account philosophical, psychological and sociological principles;

- study of the impact of acceptance on the quality of training of future scientists in higher education institutions of Ukraine.

сучасних науково-педагогічних розвідках є необхідною умовою як для поглибленого теоретичного аналізу освітніх явищ і процесів, так і для практичного впровадження інновацій у сфері освіти. Основними висновками розгляду окресленої проблеми можна вважати наступні:

1. Акцептуация є не просто механічним поєднанням підходів, а і процесом їх синергетичної інтеграції в межах конкретного науково-педагогічного дослідження.

2. До провідних підходів, які найчастіше підлягають акцептуации, можна віднести такі, як системний, діяльнісний, синергетичний, аксіологічний і культурологічний, особистісно орієнтований.

3. Методологічна інтеграція, що забезпечується акцептуацией провідних наукових підходів, сприяє більш повному й адекватному відображенню освітньої реальності, оскільки дозволяє враховувати як індивідуальні, так і суспільні виміри.

4. Акцептуация створює умови для розвитку міждисциплінарних досліджень і продукування нових освітніх моделей.

5. Безумовним є вплив акцептуации на формування методологічної культури дослідника, яка визначається через його здатність до рефлексії у здійсненні усвідомлено власної дослідницької діяльності у площині обраної системи світоглядних і методологічних пріоритетів.

6. Водночас існують ризики еклектики, редукціонізму та надмірної абстракції, що вимагає чіткого алгоритму застосування цього підходу.

Перспективними напрямами дослідження акцептуации, на нашу думку, є:

- розробка типології моделей акцептуации залежно від цілей і завдань науково-педагогічного дослідження;

- створення методичних інструментів для реалізації акцептуации (алгоритмів, діагностичного інструментарію для оцінки методологічної сумісності наукових підходів тощо);

- міждисциплінарний аналіз акцептуации з урахуванням філософських, психологічних та соціологічних засад;

- вивчення впливу акцептуации на якість підготовки майбутніх науковців у закладах вищої освіти України.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Anosov, I.P., Elkin, M.V., Holovkova, M.M., & Korobchenko, A.A. (2015). *Osnovy naukovo-pedahohichnykh doslidzhen [Fundamentals of Scientific and Pedagogical Research]: navch. posibnyk*. Melitopol: TOV "Vydavnychi budynok MMD", 218. Retrieved from: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/3943/> [in Ukrainian].
2. Bashkir, O.I. (2020). *Metodolohiia naukovo-pedahohichnoho doslidzhennia ta prezentatsiia yoho rezultativ [Methodology of Scientific and Pedagogical Research and Presentation of Its Results]: navch.-metod. posib. dlia zdobuvachiv osvitno-naukovoho stupenia "Doktor filosofii"*. Kharkiv: KhNPU im. H.S. Skovorody, 93 [in Ukrainian].
3. Christian, K. (2018). *Keys to Running Successful Research Projects: All the Things They Never Teach You*. London: Academic Press, 479. Retrieved from: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi69/0050379/> [in English].
4. Dubaseniuk, O.A. (2016). *Metodolohiia ta metody naukovo-pedahohichnoho doslidzhennia [Methodology and Methods of Scientific and Pedagogical Research]: navch.-metod. posibnyk*. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 258 [in Ukrainian].
5. Fitsula, M.M. (2002). *Pedahohika [Pedagogy]: navch. posib. dlia studentiv vyshchych ped. zakladiv osvity*. Kyiv: Vydavnychi tsentr "Akademiia", 528. (Seriia "Alma-mater") [in Ukrainian].
6. Hiebert, J., Cai, J., Hwang, S., & al. (2023). *Doing Research: A New Researcher's Guide*. Cham: Springer, 136. Retrieved from: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi69/0050350.pdf> [in English].
7. Honcharenko, S.U. (2008). *Pedahohichni doslidzhennia: metodolohichni porady molodym naukovtsiam [Pedagogical Research: Methodological Advice for Young Scientists]*. Kyiv-Vinnytsia: DOV "Vinnytsia", 278 [in Ukrainian].
8. Kovalchuk, L.M. (2020). *Modeliuvannia naukovo-pedahohichnykh doslidzhen [Modeling of Scientific and Pedagogical Research]: navch. posib. Lviv: Vydavnychi tsentr LNU imeni Ivana Franka, 520 [in Ukrainian].*
9. *Metodolohichni zasady pedahohichnoho doslidzhennia [Methodological Foundations of Pedagogical Research]: monohrafiia / avt. kol.: Ye.M. Khrykov, O.V. Adamenko, V.S. Kurylo ta in.; za zah. red. V.S. Kuryla, Ye.M. Khrykova. (2013). Luhansk: Vyd-vo DZ "LNU imeni Tarasa Shevchenka", 248 [in Ukrainian].*
10. Oliiar, M.P., Rusyn, H.A., & Chervinska, I.B. (2014). *Osnovy naukovo-pedahohichnykh doslidzhen (modulno-reitynhovyi pidkhid) [Fundamentals of Scientific and Pedagogical Research (Modular-Rating Approach)]: navch.-metod. posib. dlia studentiv vyshchych pedahohichnykh navch. zakladiv*. Ivano-Frankivsk: NAIR, 214. Retrieved from: <http://194.44.152.155/elib/local/sk794104.pdf> [in Ukrainian].
11. Sheiko, V.M., & Kushnarenko, N.M. (2006). *Orhanizatsiia ta metodyka naukovo-doslidnytskoi diialnosti [Organization and Methodology of Scientific Research Activity]: pidruchnyk*. Kyiv: Znannia, 307 [in Ukrainian].
12. Sysoieva, S.O., & Krystopchuk, T.Ye. (2013). *Metodolohiia naukovo-pedahohichnykh doslidzhen [Methodology of Scientific and Pedagogical Research]: pidruchnyk*. Rivne: Volynski oberehy, 360 [in Ukrainian].
13. Volkova, N.P. (2001). *Pedahohika [Pedagogy]: posibnyk*. Kyiv: Akademydav, 320 [in Ukrainian].
14. Voznyuk, A., & al. (2022). Synergetic simulation of managing processes in educational sphere in the context of temporary self-ruled managerial target teams application. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(44), 317-327. DOI: 10.55643/fcaptp.3.44.2022.3749 [in English].

Received: October 27, 2025
Accepted: November 24, 2025